

## Istoricul Universității de Arte Târgu Mureș din perspectiva presei

**Angela PRECUP PhD**

University of Arts Târgu Mureș

precupangela@yahoo.com

**Abstract:** History of The University of Arts Târgu Mureș From the Press View

*The study follows the history of The University of Arts Târgu-Mureș, from the perspective offered by the written press, a valuable documentary source, next to archives or historical studies. Among these sources, the articles identified from the general press and the specialized press are signed by journalists but also by personalities of the University, which gives an objective and a subjective informational perspective, both equally important for the reconstruction of the institution's history. The starting point is represented by the creation of the institution in 1946, as The Hungarian Conservatory for Music and Dramatic Art Cluj-Napoca. After it became The „Szentgyörgyi István” Theatre Institute and was partially transferred to Târgu-Mureș in 1954, the study points the most important moments in the history of the institution, up to the period of regaining the liberty of expression after 1990, and towards the multicultural and multidisciplinary identity of the University in the present.*

**Key words:** *University of Arts Târgu Mureș; performing arts; theatre history; multicultural identity.*

### Crearea instituției la Cluj-Napoca

Teatrul a fost de la început, alături de școală și presă, un instrument important pentru dezvoltarea culturii naționale și înțelegerea diferitelor etape de dezvoltare culturală de-a lungul istoriei. Conștientă dintotdeauna de acest lucru, presa a urmărit atent evoluția teatrului și a învățământului teatral din România, consemnând momentele definitorii ale acestei evoluții.

Astfel, istoria fostului Institut de Teatru „Szentgyörgyi István”, azi Universitatea de Arte din Târgu-Mureș, a fost reflectată de-a lungul timpului în numeroase articole care confirmă prin abundența lor importanța instituției, încă de la începuturi, surprinzând detalii și descrieri relevante ale diferitelor etape parcurse de universitate în cele peste șapte decenii de existență.



Importanța acestor mărturii surprinse după 1946 fie de presa generalistă, fie de presa de specialitate, crește cu atât mai mult cu atât semnatarii articolelor sunt atât jurnaliști, cât și personalități din cadrul universității, ceea ce conferă informației atât perspectiva obiectivă, cât și perspectiva subiectivă, la fel de importante pentru reconstituirea momentelor de referință din istoria instituției.

Din punct de vedere cronologic, crearea învățământului teatral de stat la Târgu-Mureș a fost precedată de o serie de inițiative și proiecte care, de-a lungul secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, au pregătit apariția acestui tip de învățământ vocațional în România și au stimulat formarea treptată a unei culturi teatrale în rândurile publicului.

Primul edificiu stabil de teatru la Târgu-Mureș a funcționat în curtea Liceului Reformat (azi Liceul Bolyai Farkas), unde au avut loc între 1792-1794, fără întreruperi, spectacole de teatru în limba maghiară, cu caracter organizat. (Chereji 1969, 18) Interesul pentru teatru al comunității târgumureșene a determinat consiliul orașului să ridice, în 1820, etajul al doilea al palatului Apollo și să cedeze sala mare pentru reprezentații teatrale. Figura centrală a perioadei de început a activității artistice de aici a fost actorul Farkas József care, la un moment dat, și-a format și o trupă românească independentă, cu care a dat în 1823 spectacole în limba română la Brașov. (Chereji 1970a, 19)

Primele acțiuni de creare a teatrului românesc sunt legate de numele intelectualului mureșean Iosif Hodoș, primul președinte al Societății pentru fond de teatru român, înființată în 1870. Motivul de rolul pe care teatrul îl avea în viața spirituală românească, Iosif Hodoș a fost primul deputat român care a pus în discuție problema teatrului românesc în Camera legislativă a Ungariei, cerând apoi (în ședința din 11 februarie 1870) ca „alături de subvenția prevăzută în buget pentru teatrul maghiar să fie trecută și suma de 200.000 fl. pentru înființarea unui teatru național român”. Problema subvenționării teatrului românesc a fost susținută ulterior, fără succes, și de alți deputați români, între care Sigismund Borlea, Mircea B. Stănescu și Vincențiu Babeș. (Chiorean et al. 1971, 191) Ulterior, până în 1918 și după aceea, teatrul a înregistrat la Târgu-Mureș prezențe ale trupelor de profesioniști sau amatori din alte orașe, aflate în turneu, și activitatea de formare artistică desfășurată de Conservatorul municipal.

Un moment simbolic din istoria învățământului teatral mureșean este prima școală de teatru pentru amatori care a funcționat în cadrul Conservatorului Municipal Târgu-Mureș între anii 1934-1940. Acest proiect a fost realizat prin intermediul unor personalități culturale precum Maximilian Costin, directorul Conservatorului Orășenesc Târgu-Mureș, și profesorul de dicție și artă dramatică Gheorghe Chirvăsuță, și a însemnat și crearea unui teatru de copii, la acel moment unic în țară. (Dușa 2008, 167)

După Al Doilea Război Mondial, consacrarea învățământului teatral mureșean s-a realizat în 1946 prin crearea Conservatorului Maghiar de Muzică și Artă Dramatică din Cluj-Napoca, înființat prin Decretul-lege nr. 276 din 9 aprilie 1946, semnat de Regele Mihai, de Ministrul Artelor, Mihail Ralea, ministrul Artelor, și de Ministrul Finanțelor, Gheorghe Tătărescu. Această instituție, precursora a învățământului teatral mureșean, va trece între 1946-1954 prin reorganizări succesive, până la începerea activității la Târ-



gu-Mureș în cadrul Institutului de Teatru „Szentgyörgyi István”, punând bazele unei tradiții în care unitatea de viziune a corpurilor didactice avea să transforme instituția într-o școală etalon a pedagogiei teatrale din România, după cum sublinia în 1978 rectorul Tompa Miklós, într-un interviu acordat scriitorului Mihai Sin, pentru revista *Vatra*:

Acest institut a influențat în mod hotărâtor apariția și viața teatrelor de limbă maghiară din țara noastră. Fără acest institut e absolut de neînchipuit ființarea celor 10 instituții teatrale de limbă maghiară și, de asemenea, cred că a influențat decisiv existența unor formații de amatori și teatre de păpuși etc. Momentan, mai mult de 90 la sută dintre actorii de limbă maghiară sunt absolvenți ai institutului nostru.

Sin 1978, 5

### Începutul activității la Cluj

În preajma creării Conservatorului Maghiar de Muzică și Artă Dramatică din Cluj-Napoca în 1946, presa vremii surprindea nevoia înființării unor astfel de instituții de învățământ. Problema a fost abordată în 1946 în cadrul unor simpozioane în care directorii teatrelor din țară au analizat, alături de Mihail Ralea, ministrul Artelor, situația teatrului românesc și a învățământului dramatic. În acest context, criticul Petru Comarnescu sublinia într-un articol din *Revista Fundațiilor Regale* necesitatea ridicării nivelului pregătirii realizate în cadrul Academiei de Artă Dramatică, în care nu existau încă laboratoarele sau studiourile necesare repetițiilor. (Comarnescu 1946b, 702)

S-au dat explicații de ce repertoriile teatrelor sunt inegale și nu de un nivel artistic și intelectual satisfăcător. S-a arătat că opera de formație a publicului nu poate schimba totul peste noapte, dar că se depun străduinți pentru ridicarea nivelului, în ciuda dificultăților economice ce le întâmpină teatrele, mai ales acelea care, neavând subvenții de la stat, pot greu risca eșecuri și căderi.

Comarnescu 1946a, 708

La puțin timp după înființarea Conservatorului Maghiar de Muzică și Artă Dramatică din Cluj-Napoca, în contextul reformei învățământului din 1948, s-au înființat la Cluj Institutul Român de Artă (cu facultățile de muzică, actorie și dans) și Institutul Maghiar de Artă (cu facultățile de muzică, regie de teatru, actorie dans). Ulterior, în 1950, prin unificarea facultăților de teatru din cele două Institute de Artă, a fost creat Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István”, cu predare în limbile română și maghiară.

Dar instituția își desfășura activitatea în condiții dificile, în primul rând din cauza lipsei spațiilor necesare pentru repetiții și spectacole. În aceste condiții, în 4 mai 1954, Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István” Cluj se adresa Direcției Învățământului Artistic din Ministerul Culturii, printr-o adresă în care explica dificultățile întâmpinate în producția spectacolelor. Adresa oferea autorităților culturale și soluția problemei, solicitând o intervenție oficială pentru ca Teatrul Național și Maghiar clujean, precum și Opera Română și Maghiară din Cluj să permită în spațiile lor desfășurarea activităților Institutului:



Institutul de Teatru «Szentgyörgyi István» din Cluj întâmpină serioase dificultăți în ceea ce privește producția de spectacole, în sensul că nu are scena unde să reprezinte spectacolele sale. Teatrele și oprele din Cluj nu ne dau posibilitatea de a reprezenta spectacolele noastre pe scenele lor, motivând că aceste aceste instituții, având de îndeplinit planurile lor de producție, nu pot acorda timpii necesari repetițiilor și spectacolelor Institutului nostru. Din această cauză, munca institutului nostru suferă, astfel, în momentul de față suntem gata cu unele spectacole ale celor două secții, pe care nu le putem reprezenta din cauzele arătate mai sus, frânând și producțiile următoare care vor constitui examenul de stat al absolvenților din acest an. Față de această situație, vă rugăm a interveni la Direcția Generală a Artelor pentru a da dispozițiuni Teatrului Național și Maghiar, Operei Române și Maghiare din Cluj, de a lua în considerare situația Institutului nostru, acordându-ne timpul necesar repetițiilor și spectacolelor, ținând cont de producțiile proprii. Fără această dispoziție vom fi în imposibilitate de a putea prezenta producțiile Institutului nostru în acest an școlar.

ANSJM, 48

În locul soluției propuse de Institutul de Teatru clujean, conducerea ministerială de la București a adoptat soluția reorganizării instituției, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1508 din 14 august 1954, care stabilea mutarea secțiilor acesteia la Târgu-Mureș și București:

Astfel, secția română și specializarea regie de la secția maghiară a Institutului de Teatru „Szentgyörgyi István” din Cluj au fost transferate la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București, iar specializarea actorie a secției maghiare, cu păstrarea titlaturii inițiale a instituției, a fost mutată la Târgu-Mureș.

### **Transferul activității la Târgu-Mureș**

Continuitatea activității în momentul transferului la Târgu-Mureș a fost facilitată de faptul unii dintre profesorii instituției erau târgumureșeni și făceau naveta la Cluj până în 1954, iar apoi câțiva dintre profesorii clujeni au început să facă naveta la Târgu-Mureș. (Florea, 2015) Dar au existat greutăți legate de asigurarea sălilor de spectacole, a costumelor, recuzitei sau decorurilor, depășite datorită sprijinului acordat de Teatrul Secuiesc de Stat din Târgu-Mureș, după cum povestea Ioan Chereji, profesor la Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István” la Cluj-Napoca și apoi la Târgu-Mureș. Între anii 1954-1980, Ioan Chereji a deținut și funcția de prorector, desfășurând în paralel și o activitate susținută de critică teatrală al cotidianului *Steaua roșie* din Târgu-Mureș (Pană 2014, 56):

Acest prim an de activitate la Târgu-Mureș e un an de mari încercări, din toate punctele de vedere – pedagogic, educativ, organizatoric. Entuziasmul conducerii, al cadrelor didactice și studenții au învins totul. Adevărat „spiritus rector”, profesorul Szabó Lajos, ajutat de colectivul colaboratorilor săi din rândul cadrelor didactice și administrative a știut, tenace și lucid, să realizeze totul din nimic. De real sprijin s-a bucurat și din partea forurilor competente locale, precum și din partea conducerii de atunci a Teatrului Secu-



iesc de Stat. Azi, pare de domeniul fantasticului sau al romanticului faptul că aproape fiecare curs, nu de puține ori aproape fiecare lecție, erau făcute în diferite puncte ale orașului în condiții absolut improprie. Și totuși, rezultatele n-au întârziat să apară.

Până 2014, 83

Primul rector al Institutului de Teatru „Szentgyörgyi István” după mutarea la Târgu-Mureș a fost, între anii 1954-1976, profesorul și dramaturgul Szabó Lajos, care a reușit să asigure continuitatea instituțională și păstrarea calității procesului de învățământ, alături de întregul corp profesoral, între care se numărau Kovács György – artist al popoului, Tompa Miklos – maestru emerit al artei, Kömives Nagy Lajos, Tessitori Nora, Szabo Ernő și Póor Lili, Delly Ferenc – artiști emeriți, Szentimrei Jenő. (Szabó 1964, 96) Zsigmond Ferenc, asistent universitar la vremea respectivă, evidențiază faptul că cei mai mulți profesori din cadrul Institutului erau actori ai Teatrului Secuiesc din Târgu-Mureș. În 1955, de pildă, din cei 24 de membri ai corpului didactic, cu funcție de bază erau doar 4 (2 profesori, un conferențiar și un lector), restul fiind actori cu funcții cumulate între 50 și 80%. (Pană 2014, 83) În aceste condiții, consolidarea școlii târgumureșene de teatru s-a petrecut în strânsă legătură cu strategiile și practica Teatrului Secuiesc, ale cărui spectacole au avut ca fundament metoda stanislavskiană a trăirii, dezvoltând, în același timp, teatrul burghez al iluziei (Florea, 2015).

La Târgu-Mureș, Institutul a funcționat de la început în clădirea din strada Kőteles Sámuel nr. 6, construită pe terenul ordinului minorităților, care ridicaseră aici în secolul al XVIII-lea o mănăstire și biserică în cinstea Sfântului Anton de Padua. (Man 2006, 203) Clădirea actuală a fost construită în 1950 pentru Școala Comercială a orașului, care și-a încetat activitatea în 1954, iar pentru scurt timp, aici a funcționat căminul de fete al Universității de Medicină și Farmacie din Târgu-Mureș, după care, din octombrie 1954, clădirea a găzduit Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István” (Florea, 2015).

Primul an de activitate a Institutului de Teatru „Szentgyörgyi István” a început cu 38 de studenți, dintre care au absolvit 12, iar dintre acești, 9 studenți s-au prezentat la examenul de licență. Ulterior, numărul studenților varia între 30-40 pe an, cu un vârf de 70 de studenți în anul universitar 1967-1968. (Pană 2014, 83) Iar în primii 16 ani de activitate, instituția a dat teatrelor 220 de absolvenți, după cum sublinia primul rector, Szabó Lajos (Szabó 1964, 98).

An univ.	Studenți	Absolvenți	Spectacole
1954/55	38	12	<i>Cum vă place</i> de Shakespeare și <i>Primăvara timpurie</i> de Gyárfás Miklós.
1955/56	38	5	<i>Căinele grădinarului</i> de Lope de Vega și <i>Kisunokám</i> de Afigenov - regia prof. Kömives Nagy Lajos.
1956/57	35	6	<i>Steaua fără nume</i> de M. Sebastian și <i>Mirandolina</i> de Goldoni - regia prof. Tompa Miklós.



1957/58	35	4	<i>Fii bun până la moarte</i> de Móricz Zsigmond, <i>Antigona</i> de Sofocle și <i>Nora</i> de Ibsen - regia prof. de clasă Kömives Nagy Lajos.
1958/59	39	8	<i>Într-un ceas bun</i> de V. Rozov și <i>Pigmalion</i> de G.B. Shaw - regia prof. de clasă Tompa Miklós.
1959/60	39	5	<i>Vulpea și strugurii</i> de Figueirado și <i>Matei găscarul</i> de Móricz Zsigmond - regia prof. de clasă, Tompa Miklós.
1960/61	40	11	<i>Fedra</i> de Racine, <i>În căutarea fericirii</i> de V. Rozov și <i>Secunda 58</i> de Dorel Dorian – prof. de clasă Kovács György.
1961/62	40	7	<i>Repetiția</i> de Albert Maltz, <i>O noapte furtunoasă</i> de I.L.Caragiale - regia lector Gergely Géza, și <i>Liliomfi</i> de Szigligeti Ede, <i>Oameni care tac</i> de Al. Voitin - regia prof. de clasă Kömives Nagy Lajos.
1962/63	42	7	<i>Tartuffe</i> de Molière și <i>Povestea unei iubiri</i> de K. Simonov – prof. de clasă Kömives Nagy Lajos, asistent regie - lector Gergely Géza, care pune în scenă cel de al treilea spectacol cu piesa <i>Fiicele</i> de Sidonia Drăgușanu.
1963/64	46	8	<i>Căsătoria ciudată</i> de Mikszáth Kálmán și <i>Romeo și Julieta</i> de W.Shakespeare – prof. Tompa Miklós, asistat de Farkas István, în reluare este prezentată piesa Sidoniei Drăgușanu, <i>Fiicele</i> .
1964/65	49	13	<i>Vrăjitoarele</i> din Salem de Arthur Miller, <i>Mielul turbat</i> de Aurel Baranga, <i>Cei din urmă</i> de Gorki – regia prof. Tompa Miklós, asistat de lector Tarr László - în reluare <i>Romeo și Julieta</i> de W. Shakespeare.
1965/66	38	10	<i>Liliomfi</i> de Molnár Ferenc, <i>Toți fiii mei</i> de Arthur Miller, <i>Tezaurul lui Iustinian</i> de Al. Voitin și <i>Troienele</i> de Euripide – Sartre – prof. de clasă Kovács György, lector Nagy Imre.
1966/67	34	8	<i>Familia anticarului</i> de Goldoni, <i>Cântărețea cheală</i> de E. Ionescu - regia lector Gergely Géza; <i>Troienele</i> (în reluare) și <i>Casa de dărâmat</i> de Tennessee Williams - regia conf. Lohinszky Loránd, asistent Bács Ferenc.
1967/68	75	10	<i>Pasărea cântătoare</i> de Tamási Áron, <i>Șase personaje în căutarea unui autor</i> de Pirandello, <i>Gaițele</i> de Al. Kirițescu – prof. de clasă conf. Lohinszky Loránd, lector Bács Ferenc.
1968/69	32	9	<i>Orfeu în infern</i> de Tennessee Williams, <i>Copiii soarelui</i> de Gorki și <i>Insula</i> de M. Sebastian – prof. Tompa Miklós, lector Tarr László.
1969/70	38	nec.	<i>Luna dezmoșteniților</i> de O'Neill și <i>Britanicus</i> de Racine – prof. de clasă Kovács György, lector Nagy Imre.

Fig. 1 Tabel comparativ privind numărul de studenți, absolvenți, spectacole la Institutul de teatru „Szentgyörgyi István” Târgu-Mureș în perioada 1954-1970.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Tabelul sintetizează datele precizate de de Virgil Pană (2014, 83-88).



După cum o arată cifrele din primii ani de activitate, numărul studenților care urmau cursurile Institutului era mult mai mare decât numărul celor care reușeau să aprobe, iar acest fapt era corelat cu politica perioadei, în care compoziția socială a grupelor de studenților trebuia să ia în considerare și criteriile politice, chiar dacă acest lucru era mai puțin posibil în domeniul învățământului artistic, comparativ cu alte domenii de studiu. Astfel, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri cu nr. 1003 din iunie 1957, procentul studenților proveniți din rândurile muncitorilor și țăranilor urma să se ridice la peste 70% din numărul total al celor înscriși în urma examenelor de admitere. (Pană 2014, 85)

În ceea ce privește concurența la admitere, în anul universitar 1956-1957 aceasta era de 5,8 la Institutul de Teatru. În același an au fost prevăzute la nivel național 170 locuri în învățământul superior artistic, dintre care locurile corespunzătoare Târgu-Mureșului reprezentau 11,3% (Maier 2017, 166).

Față de autonomia specifică mediului universitar românesc de azi, trebuie luat în considerare și profilul societății românești din anii '50. La nici un deceniu de la instaurarea oficială prin fraudă a regimului comunist, prin falsificarea alegerilor din noiembrie 1946, urmată de abdicarea forțată a Regelui Mihai și de proclamarea Republicii Populare la 30 decembrie 1947, România se afla în plin proces de comunizare, prin implementarea practicilor sovietice în toate domeniile, inclusiv în cel al teatrului, unde era tot mai răspândit modelul trupelor de artiști amatori din întreprinderi, după cum o arată articolele numeroase publicate pe această temă de cotidianul târgumureșean *Steaua roșie* (Popa 1958, p.5).

În acest context, activitatea studenților din toate domeniile suferea efectele perioadei de intensă ideologizare, de „educare a tineretului studios în spirit marxist-leninist” (Anon 1959, 2), de urbanizare și industrializare, prin presiuni exercitate inclusiv în domeniul culturii și învățământului, odată cu epurările motivate de demascarea „dușmanilor de clasă” și cu distrugerea tradiției universitare interbelice, elemente care creau un climat de mare nesiguranță pentru cadrele didactice autentice și studenți (Cosmovici 2004, 49).

Astfel, încă înaintea deciziei de separare și mutare a secțiilor Institutului de Teatru „Szentgyörgyi István”, instituția de învățământ primea în 5 iunie 1954 o serie de Instrucțiuni elaborate de Ministerul Învățământului și Uniunea Tineretului Muncitor cu privire la organizarea vacanței de vară a studenților, întrucât, considera sistemul comunist, „Studenții, fără a-și neglija odihna, au datoria patriotică de a participa la activitatea obștească în satele sau orașele unde își petrec vacanța”. Conform documentului, aceste atribuții studențești impuse de partid, generalizate în deceniile următoare, erau mai grele pentru studenții care își petreceau vacanța la sate, unde deveneau un fel de intelectuali buni la toate (ANSJM, 192).

Cu toate greutățile mutării institutului la Târgu-Mureș, absolvenții anului universitar 1954-1955 au prezentat două spectacole de valoare: *Cum vă place* de W. Shakespeare și *Primăvara timpurie* de Gyárfás Miklós. Pe lângă spectacolele prezentate la Târgu-



Mureș, au fost realizate câte două reprezentații la Cluj și Oradea. (Pană 2014, 83) Iar între 1948-1964, institutul a prezentat în premieră publice 43 de piese. (Szabó 1964, 97)

Repertoriul Institutului avea să sufere de-a lungul întregii perioade comuniste de restrângerile ideologice ale perioadei, dar conducerea și profesorii instituției au reușit să limiteze impactul acestora asupra performanței artistice. Chiar și piesele realist-socialiste, obligatorii în repertoriul Institutului, beneficiau de o abordare scenică prin care profesorii și studenții reușeau să realizeze o construcție artistică mai complexă, reducând din impactul metodelor și mijloacelor artistice impuse de ideologia comunistă. Rectorul Lajos Szabó de pildă, era și președintele Comitetului regional pentru cultură și artă (Anon 1965, 3), postură din care trebuia să îmbine obligativitatea satisfacerii cerințelor ideologice cu producția unor spectacole de înaltă ținută și cu diversitatea repertoriului:

Sunt puține acele opere dramatice de valoare din care institutul să nu fi utilizat ca material de studiu măcar câte un fragment, pentru ca studenții să facă, încă de pe băncile institutului, cunoștință cu operele dramatice din diferite epoci, de diferite curente, stiluri etc.

Szabó 1964, 97

Calitatea repertoriului Institutului de Teatru „Szentgyörgyi István” de-a lungul timpului era confirmată de revista *Vatra*, în perioada cea mai restrictivă a comunismului românesc de la sfârșitul anilor '80, în ciuda mediului de lucru ostil impus de cenzura perioadei:

Așa-zisul teatru boulevardier, acum cu granițe lărgite, e în plină ofensivă. Evident, adesea se uită sau se neglijează faptul că acest tip de divertisment pretinde, pentru a nu deveni grosier, mult spirit și finețe în tratare. Inflexibil din acest punct de vedere, Institutul de Teatru din Târgu-Mureș (ca și cel din București, de altfel), prin grija dascălilor în primul rând păstrează o ținută repertorială demnă de toată lauda.

Calion 1989, 14

Colaborarea Institutelor de Teatru de la Târgu-Mureș și București a fost o constantă încă de la început. În fiecare an, studenții târgumureșeni petreceau o săptămână-două la Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale” din București, pentru a viziona spectacole și pentru a vedea la lucru pe marii maeștri ai scenelor bucureștene:

De Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale” din București ne leagă o colaborare strânsă și rodnică, de ani și ani de zile. Discutarea metodelor comune de lucru, schimburile de experiență cu studenții și profesorii, vizitele reciproce, participarea comună la festivalurile republicane, ajutorul principal primit din partea conducerii institutului și a întregului corp didactic sunt de mare folos în activitatea noastră zilnică.

Szabó 1964, 98





Rectorul Szabó Lajos a făcut de asemenea, o tradiție din a-i invita, în fiecare an, pe toți directorii teatrelor maghiare din țară la spectacolele-examen, pentru a le viziona și a-și alege viitorii actori, tradiție urmată mai apoi și de maestrul Tompa Miklós (Florea, 2015), care a preluat funcția de rector al Institutului de Teatru „Szentgyörgyi István” între 1967-1981. Au urmat la conducerea Institutului rectorii András Csorba (1981-1986), Valeria Covătariu (1986-1990), Călin Florian (1990-2000), Béres András (2000-2008), Gáspárik Attila (2008-2011), Sorin Crișan (2012-prezent).

În 1962 a fost inaugurat Teatrul Studio, sala de spectacole a Institutului, alipită acestuia. Proiectul a solicitat inventivitatea arhitecților, din cauza lățimii reduse a spațiului la stradă, dar problema a fost rezolvată prin corelarea construcției în raport cu clădirile învecinate și prin aliniamentul mai retras în interior, pentru ca publicul să nu fie obligat să aștepte pe trotuar, conform descrierii făcute de arhitecții Biró Gábor și Mircea Damian:

S-a urmărit, în general, odată cu dimensionarea judicioasă a spațiilor și o exprimare estetică originală, prin modul de finisare a fațadei și a interioarelor, la care s-au folosit pentru prima oară lambriuri cu finipol (înlocuitor de melacart – inovația arh. M. Damian). Problema ridicată de lungimea de front redusă a fațadei (9,45 m) a fost rezolvată printr-o tratare legată de clădirile învecinate în ceea ce privește înălțimea regiștrilor orizontale și a colorării adecvate a tuturor elementelor, în general.

Man 2011, 264

Până atunci, spectacolele de absolvire ale studenților Institutului de teatru „Szentgyörgyi István” erau reprezentate, alături de cele ale Teatrului de Stat, pe scena Palatului Culturii din Târgu-Mureș. Iar momentul inaugurării teatrului “Studio”, în 1962, a fost urmată și de o etapă de întinerire a corpului profesoral, Szabó Lajos aducându-i ca asistenți sau lectori, de la Teatrul Secuiesc, pe foștii studenți ai măștrilor Lohinszky Loránd, Erdős Irma, Csorba András, Szigeti Tibor, Gergely Géza, Szamosy Kornélia, Sinka Károly, apoi Bács Ferenc (Florea 2015).

În 1964, în revista *Teatru*, rectorul Szabó Lajos făcea un bilanț al primilor doi ani de la deschiderea sălii Studio:

Acest mic teatru experimental cu 200 de locuri, cu o scenă bine utilată tehnic, își desfășoară activitatea în cadrul institutului, ca parte integrantă a procesului de educare a studenților. Studioul, prin practica sa, tinde să-i ajute pe studenți să depășească greutățile începutului. Pe scena studioului au fost jucate în premieră cinci piese (*Tartuffe*, *Povestea unei iubiri*, *Fiicele*, *Căsătorie ciudată* și *Romeo și Julieta*), însumând 185 de spectacole vizionate de 35.332 de spectatori. Sunt cifre grăitoare, care cresc dacă le adăugăm numeroasele spectacole și recitaluri date în diferite întreprinderi, fabrici și gospodării colective din regiune.

Szabó 1964, 98

Spectacolul *Tartuffe* (clasa prof. Kömives Nagy Lajos) a inaugurat sala nouă, printr-o reprezentație la care specialiștii perioadei au remarcat



[...] o particularitate puțin obișnuită în tradițiile reprezentațiilor noastre studențești: alături de elevii săi, joacă aici actorul Kovács György. Inițiativa merită elogii: prezența unui partener de valoare poate influența pozitiv formarea actorilor tineri, obișnuindu-i, în același timp, cu condițiile de joc pe care aceștia le vor întâlni în teatru, după ce vor părăsi institutul. [...] Jocul lui Kovács, în acest cadru, devenea o demonstrație cu interesante concluzii de pedagogie artistică.

Narti 1963, 97

Iar implicarea unor mari profesori pe scenă, alături de studenții lor, avea să devină o tradiție onorată și în perioada postcomunistă, după cum remarcă revista *Dilema veche*:

La Academia de teatru din Târgu-Mureș (oraș în care am văzut, nu de mult, câteva spectacole), există bunul obicei ca profesorii de actorie și de regie să se prezinte din când în când în fața publicului nu numai cu produsele muncii lor pedagogice (cu producțiile studenților, adică), ci și cu mostre ale propriei înzestrări în meserie – meserie pe care, să nu uităm, le-o predau altora.

Georgescu 2011, 18

Secvențe importante din viața Institutului de teatru „Szentgyörgyi István” sunt surprinse între 1969-1973 de revista institutului, *Thália*, care a debutat în ianuarie 1969, cu un colectiv redacțional din care făceau parte prof. Kovács Levente (redactor-șef), Vajda István, Varga Tibor, Szabó Éva, Gáspár Marietta, Geréb Attila, Balogh András și Hajdú Géza. Editată în limba maghiară și cu un supliment în limba română, revista publica informații din viața Institutului, completate cu aspecte din viața teatrală națională și internațională, analize privind alcătuirea repertoriului teatral, portrete ale unor scriitori și fragmente din memorialistica unor mari actori, surprinse în rubrica *Jurnal*. Între preocupările principale ale redacției se numărau chestiunile practice ale învățământului teatral, analizate în rubrica *Probleme de atelier*. Adevărate pledoarii aveau ca temă formarea personalității complexe a actorului, prin completarea artei actorului cu o cultură solidă, care să o pună în valoare, prin finețe și detaliu, pe cea dintâi:

Nedumerirea celor întrebați dovedește că pe lângă o preocupare practică exagerată ca proporții, studenții deloc sau foarte puțin se ocupă de partea teoretică a acestei discipline, necunoscând importanța formării unei metode de creație proprie, interioare, fără de care degeaba ne zbatem ore-n șir pe scenă, în timpul repetițiilor.

Anon 1969a

Atmosfera de zi cu zi în cadrul Institutului s-a reflectat ulterior și în revista *Gânduri studențești*, care a apărut la Târgu-Mureș între 1974-1989, ca organ al Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din Centrul Universitar Târgu-Mureș. Revista se dorea a fi o voce a studențimii din unitățile mureșene de învățământ superior ale perioadei (Institutul de Învățământ Superior Tehnic, Institutul Pedagogic de 3 ani, Institutul de Teatru și Institutul de Medicină și Farmacie), atent acordată de organele de propagandă ale perioadei. În 1979, publicația scria despre atmosfera sesiunii, și mai ales despre



[...] examenul cel mai important – interpretarea caracterelor dramatice – unde, începând de la anul I, plini de speranțe și curioși cum arată o sesiune de sfârșit de an, până la anul IV, preocupați de un finisaj mai puțin în forță și mai mult în calitate, curiozitatea limitându-se la ceasul când se anunță repartițiile viitoarelor locuri de muncă.

Gulie 1979, 3

În 1963, revista *Teatru* sublinia calitatea prestației actricești în spectacolele studenților de la Târgu-Mureș, dar adăuga nevoia ca această performanță să fie egalată și la nivel regional:

Aici se ridică o problemă de principiu. Fiind vorba de reprezentațiile-examen ale unor clase de studenți-actori, este firesc ca aici accentul să cadă asupra interpretării. Totuși, absența preocupărilor regizorale aprofundate, în mai multe din aceste spectacole, nu poate fi propice evoluției profesionale armonioase a viitorilor actori. [...] Faptul nu face decât să ne amintească, încă o dată, cât de imperioasă este necesitatea redeschiderii cursurilor de regie în institut, pentru acoperirea atât a cerințelor mari din teatru, cât și a celor inerente învățământului artistic.

Narti 1963, 94

În acest context au fost reluate în 1972 studiile de regie în limba maghiară, moment urmat în 1976 de o schimbare importantă: reînființarea liniei de studiu în limba română, specialitatea actorie. Momentul era rememorat peste timp, de regizorul Tompa Miklós:

Spre uimirea mea, atunci când s-a înființat secția română la institutul nostru, unii s-au întrebat ce rost a avut înființarea secției române. Eu nu numai că am formulat exact ce rost a avut, dar studiind problema creșterii cadrelor artistice pentru teatrele românești, am descoperit realități foarte interesante: că teatrele din provincie, numeroase, duc și acum lipsă de cadre artistice. [...] În ceea ce privește Institutul «I. L. Caragiale» din București, se știe că majoritatea studenților sunt chiar din București și apoi gravitează spre București.

Sin 1978, 5

## **Recâștigarea libertății de creație**

Căderea regimului comunist a însemnat pentru Institutul de teatru „Szentgyörgyi István” pe de o parte, începutul unui efort reparatoriu de recâștigare a libertății de creație artistică, iar pe de altă parte deschiderea unei direcții de dezvoltare multidisciplinară.

În iunie 1990, rectorul Călin Florian făcea cunoscute în cotidianul *Cuvântul liber* obiectivele Institutului pentru perioada următoare: repararea disfuncțiilor impuse de regimul comunist, afilierea la organizații internaționale din domeniul artei teatrale, racordarea la mișcarea teatrală europeană, colaborarea cu personalități din lumea teatrului internațional, revenirea la tradiția secției de regie. Iar una dintre primele decizii



luate la acel moment de conducerea instituției a fost reprimirea unor studenți respinși pe criterii politice:

Primul act al autonomiei noastre universitare a fost un act de reparație morală. Am admis ca în ambele secții să fie primiți câte doi studenți declarați respinși în 1989; gestul renunțării la fatala situație a acestor studenți sub linia roșie a fost salutar, ei încadrându-se repede și recuperând materia.

Groza 1990, 4

Revenirea autorilor interziși în repertoriul Institutului a început în 1990 cu Eugen Ionescu, repus în scenă după 20 de ani, cu piesa *Regele moare*, o colaborare între regizorul Dan Alecsandrescu și conf. Adriana Piteșteanu, care continua în acest spectacol tradiția interpretării scenice alături de studenți:

Un rol promotor revine în această viziune reginei Margareta, «factotum» al palatului, interpretată cu vigoare și cu distincție de conf. univ. Adriana Piteșteanu, care devine, treptat, instrument și apoi simbol concret al morții. [...] Spectacolul *Regele moare* nu e doar un spectacol «tineresc». Original gândit, și de asemenea, realizat la un nivel de profesionalism remarcabil, el e un spectacol prin care reîntorcerea lui Eugen Ionescu în cultura românească găsește deschisă, așa cum se cuvinea, poarta din față.”

Cozma 1990, 4

Au urmat alte schimbări defnitorii pentru profilul actual al universității, între care adoptarea denumirii Academia de Artă Teatrală din 1990 (schimbată în Universitatea de Artă Teatrală, în 1998, iar ulterior în Universitatea de Arte, din 2009), lărgirea specializărilor și creșterea numărului de locuri:

Institutul nostru, care din toamnă se va numi Academia de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, va oferi tinerilor o nouă specializare și anume regia de teatru, aspect foarte important pentru sprijinul ce trebuie să-l acorde institutul teatrelor de limba română cât și celor 6 scene de limba maghiară din Transilvania. Secția regie dispune de 5 locuri pentru fiecare secție. În ce privește specializarea actorie, ne bucurăm că noile condiții create după Revoluție ne permit să beneficiem de un număr sporit de locuri. Dacă în anii precedenți clasele de actorie funcționau cu numai trei-patru studenți, de data aceasta vom începe anul universitar cu clase de 12 studenți (7 băieți și 5 fete), atât la secția română, cât și la cea maghiară.

Ciurdaru 1990, 2

În deceniile următoare, Universitatea de Arte din Târgu-Mureș și-a onorat tradiția prin diversificarea limbajelor artistice cuprinse în oferta educațională: de la regie la teatrologie, artele spectacolului de teatru, pedagogie muzicală, arta actorului de teatru de animație, scriere dramatică, scenografie și eveniment artistic, impresariat artistic, coregrafie și comunicare audiovizuală.



Iar drumul universității spre identitatea sa multiculturală și multidisciplinară actuală a valorificat atât elemente ale tradiției, cât și ale inovației academice, care justifică obținerea calificativului de instituție de învățământ superior cu „grad de încredere ridicat” în 2010 și Premiul Special „pentru contribuția întregului corp universitar la dezvoltarea vieții teatrale și culturale naționale”, decernat Universității de Arte din Târgu-Mureș la Gala UNITER 2018. (Vornicu 2018) Totodată, devenirea Universității în ultimele decenii și spiritul colectiv aflat în spatele reușitelor comune confirmă afirmația făcută în 1978 de Tompa Miklós, că „teatrul e o artă colectivă și o unitate de vederi nu este numai de dorit, ci extrem de importantă” (Sin 1978, 5).

## BIBLIOGRAFIE

- Anon, 1959. Adunarea membrilor corpului didactic al institutelor de învățământ superior din Tg. Mureș. *Steaua roșie*, Târgu-Mureș, anul VIII, nr. 684, 11 martie 1959, pp.1-2
- Anon, 1965. Cuvântul tovarășului Lajos Szabó, președinte al Comitetului regional pentru cultură și artă, rectorul Institutului de Teatru din Tg. Mureș. *Steaua roșie*, Târgu-Mureș, XVII, nr. 147 (2.262), 23 iunie 1965, p. 3.
- Anon, 1969a. *Meseria noastră propriu-zisă*. *Thalia*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 2-3, febr. 1969.
- Anon, 1969b. *Invitație*, în *Thalia*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 2-3, febr. 1969.
- Arhivele Naționale, Serviciul Județului Mureș (ANSJM), fond Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István”.
- BÉRES, András, 2001. Universitatea de Artă Teatrală la împlinirea a 50 de ani de la fondare. *Symbolon*, Analele Universității de Artă Teatrală Târgu-Mureș, Târgu-Mureș, 1-2/2001, nr. 2-3, p. 8.
- BOLDIZSÁR, Csíky, 2005. Privire asupra trecutului muzical târgumureșean. *Vatra*, Târgu-Mureș, anul XXXII, nr. 9-10 (414-415), sept.- oct. 2005, pp. 75-81.
- CALION, Ion, 1989. Institutul de Teatru din Târgu-Mureș. *Vatra*, Târgu-Mureș, anul XIX, nr. 220, iulie 1989, p. 14.
- CHEREJI, Ioan, 1969. Începuturile mișcării teatrale pe meleagurile mureșene. *Cadran mureșean*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 1, dec. 1969, p. 18.
- CHEREJI, Ioan, 1970a. Strădanii deșarte. Din trecutul teatrului din Târgu-Mureș (II). *Cadran mureșean*, Târgu-Mureș, anul II, aprilie 1970, p. 19.
- CHEREJI, Ioan, 1970b. Epoca împlinirilor (din istoricul teatrului din Târgu-Mureș). *Cadran mureșean*, Târgu-Mureș, anul II, august 1970, p. 17.
- CHIOREAN, Ioan, KOCZIÁNY, Ladislau, NIȚU Valeriu și PLOEȘTEANU, Grigore, 1971. *Profiluri mureșene* (vol. I). Întreprinderea Tipografică Târgu-Mureș.



- CIURDARU, Ion, 1990. *Academia de Artă Teatrală din Târgu-Mureș. Cuvântul liber*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 165 (173), 21 august 1990, p. 2.
- COMARNESCU, Petru, 1946a. Congresul directorilor de teatru. *Revista Fundațiilor Regale*, București, XIII, nr. 7, iulie 1946, pp. 702-708.
- COMARNESCU, Petru, 1946b. Problemele de bază ale teatrului românesc. *Revista Fundațiilor Regale*, București, XIII, nr. 7, iulie 1946, pp. 702-704.
- COSMOVICI, Andrei, 2004. Viața universitară în comunism. O perspectivă psihosociologică. În *Viața cotidiană în comunism*. Iași: Polirom.
- COZMA, Anton, 1990. O reîntoarcere mult așteptată: Eugen Ionescu. *Cuvântul liber*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 80 (88), 20 aprilie 1990, p. 4.
- DUȘA, Traian, 1972. Prima școală românească de teatru la Târgu-Mureș. *Vatra*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 2 (11), febr. 1972, p. 20.
- DUȘA, Traian, 2008. *Palatul Culturii din Târgu-Mureș*. Târgu-Mureș: Editura Nico.
- FLOREA, Magdalena, 1999. Interviu cu prof. univ. Călin Florian. *24 ore mureșene*, Târgu-Mureș, XI, nr. 46 (2.422), 9 martie 1999, p. 4.
- FODOR, Zeno, 2002. *Teatrul românesc la Târgu-Mureș 1962-2002*. Târgu-Mureș: Cromatic Tipo.
- GEORGESCU, Alice, 2011. Între voință și puțință. *Dilema veche*, București, VIII, nr. 374, 14-20 aprilie 2011, p. 18.
- GROZA, Cornel, 1990. *Institutul de Teatru sub zodia autonomiei universitare. Cuvântul liber*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 113 (121), 8 iunie 1990, p. 4.
- GULIE, George, 1979. În preajma sesiunii de examene. La Institutul de teatru. *Gânduri studențești*, Târgu-Mureș, anul V, nr. 1, mai 1979, p. 3.
- KELEMEN (FLOREA), Maria Magdalena, 2015. *Școala târgumureșeană de teatru. Teatrul Studio*. Iași: Editura Artes.
- MAIER, Valentin, 2017. Centrul universitar Târgu Mureș în perioada comunistă. *Studia Universitatis Petru Maior. Historia*, Târgu-Mureș, 2017, pp. 157-172.
- MAN, Ioan Eugen, 2006. *Tîrgu-Mureș, istorie urbană de la începuturi până în 1850 (I)*. Târgu-Mureș: Editura Nico.
- MAN, Ioan Eugen, 2011. *Tîrgu-Mureș, istorie urbană. Anii 1945-1990 (IV)*. Târgu-Mureș: Editura Nico.
- NARTI, Ana Maria, 1963. Stagiunea Institutelor de Teatru din București și Târgu-Mureș. *Teatru*, nr. 1, ianuarie 1963, pp. 94-97.
- NETEA, Vasile, 1935. Târgu-Mureșul cultural (Activitatea conservatorului). *Glasyul Mureșului*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 23, 17 mai 1935, p. 2.
- OLTEAN, Galaftion, 1979. *Angajare deplină. Gânduri studențești*, Târgu-Mureș, V, nr. 1, mai 1979, p. 3.
- PANĂ, Virgil, 2014. *Ioan Chereji. Crâmpoie de cultură transilvană*. Târgu-Mureș: Editura Ardealul.
- POPA, Atanasie, 1958. Concursuri și festivaluri pentru dezvoltarea mișcării artistice de amatori. *Steaua roșie*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 622, 6 aug. 1958, p.5.



- POPTĂMAȘ, Dimitrie, MÓZES Júlia, 2000. *Publicațiile periodice mureșene 1795-1972*. Târgu-Mureș: Tipomur.
- PRECUP, Angela, 2018. *Un proiect interbelic – prima școală târgumureșeană de teatru (1934-1937)*. *Symbolon*, Târgu-Mureș, XIX (35), 2018, pp. 26-33.
- ROGOȘCA, Mihai, 1974. Succes deplin noii reviste studențești târgumureșene. *Gânduri studențești*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 1-2, februarie-martie 1974.
- SIN, Mihai, 1978. Vatra-dialog cu Tompa Miklós. *Vatra*, Târgu-Mureș, anul VIII, nr., 86, mai 1978, p. 5.
- SZABÓ, Lajos, 1964. *Școala de teatru din Târgu-Mureș*. *Teatru*, nr.8, aug. 1964, p. 94-98.
- TODEA, Ana, 2013. *Portrete mureșene*, Târgu-Mureș: Biblioteca Județeană Mureș.
- Universitatea de Arte Târgu-Mureș, 2015. Teatrul Studio[online]. *teatrstudio.ro* [accesat 10.12.2019] Disponibil la: <https://teatrulstudio.ro/teatrul-studio/istoric>
- UIFĂLEAN, I., 1937. Teatru românesc la Tg.-Mureș. *Glasul Mureșului*, Târgu-Mureș, IV, nr. 90, 24 ianuarie 1937, p. 3.
- VORNICU, Andrei, 2018. Sorin Crișan, rectorul UAT Târgu-Mureș, despre Premiul special UNITER [online]. *Zi de zi* [accesat 10.12.2019] Disponibil la: <https://www.zi-de-zi.ro/2018/05/09/sorin-crisan-rectorul-uat-targu-mures-despre-premiul-special-uniter-acest-fapt-inseamna-si-obligatia-noastra-de-a-confirma-zi-de-zi/>